

PREVÁDZKOVÝ PORIADOK

PRÍLOHA č.6

SANITAČNÝ PROGRAM

1 SANITAČNÝ REŽIM

- Sanitácia je činnosť, ktorou sa vytvárajú a zabezpečujú bezchybné hygienické podmienky prostredia.
- Podstatou sanitačného programu sú zásady personálnych, materiálnych, technických a organizačných postupov komplexne zabezpečujúcich hygienické podmienky na manipuláciu s potravinami.

1.1 SPÔSOB UPRATOVANIA PREVÁDZKY

1) Spôsob upratovania prevádzky spočíva v šiestich etapách

- **Príprava**
 - upratať pracovisko, odstrániť hrubé nečistoty, vyvetrať všetky priestory
- **Čistenie**
 - pripraviť mycí roztok pri dodržaní dávkovania a teploty (teplota vody min. + 45 °C). S pomocou čistiaceho prostriedku a mechanických pomôcok uvoľniť nečistoty.
- **Opláchnutie**
 - opláchnutím čistou teplou vodou odstrániť zvyšky nečistôt a čistiaceho prostriedku
- **Dezinfekcia**
 - pripraviť dezinfekčný roztok podľa odporúčania výrobcu, aplikovať za účelom zničenia mikroorganizmov a nechať pôsobiť do zaschnutia alebo odporúčanú expozičnú dobu
- **Konečné opláchnutie**
 - v prípade, ak je to potrebné, opláchnutím sú odstránené zvyšky dezinfekčného prostriedku
- **Sušenie**
 - sušiť voľne vzduchom alebo používať jednorazové papierové utierky; textilné utierky zvyšujú riziko kontaminácie

Použitie kombinovaného prípravku pre súčasné čistenie a dezinfekciu dovoľuje zlúčiť etapy čistenie – opláchnutie – dezinfekcia do jednej samostatnej operácie. Kombinované prípravky sú však menej účinné a preto je nutné prísne dodržiavať návod na použitie a pri týždennej sanitácii čistenie a dezinfekciu robiť v 6 etapách dvoma samostatnými prostriedkami.

2) Vybavenie pre čistenie a dezinfekciu

- metly, kefy, vedrá, mopy, handry, škrabky, stierka, hubky, papierové utierky na jedno použitie

3) Označenie čistiacich pomôcok a prostriedkov

- Pulty, pracovné pomôcky, pracovné stoly, regály, obklady stien, okná, dvere, chladničky a mrazničky a iné zariadenia v tzv. čistej časti prevádzky

Farba značenia: BIELA

- na umývanie sa môžu používať aj rôznofarebné umývacie žinky, špeciálne handry a pod., ktoré sa svojim vzhľadom a materiálom odlišujú od pomôcok na iné povrchy, resp. iné časti prevádzky

- Podlaha
- Sociálne zariadenia

Farba značenia: SIVÁ
Farba značenia: MODRÁ

Čistiace pomôcky musia byť výrazne označené príslušnou farbou alebo názvom čisteného úseku tak, aby nedošlo k ich zámene.

Farbné odlíšenie dosiek používaných na krájanie

- biela – hotové cukrárenské výrobky
- červená – čokoláda
- zelená – ovocie

4) Textilné čistiace pomôcky (handry a pod.) a čistiace kefy sa musia

- denne vypláchnuť v teplej vode (min. + 45°C), ak je potrebné aj s použitím čistiaceho prostriedku, dezinfikovať v roztoku dezinfekčného prostriedku minimálne 10 minút, prepláchnuť v studenej a dokonale vysušiť
- týždenne vyvárať vo vode zahriatej na minimálne 80 °C s pridaním vhodného čistiaceho prostriedku a dôkladne vypláchnuť vo vode o teplote minimálne 80 °C a dokonale vysušiť
- nie je dovolené opätovne použiť nevysušené čistiace pomôcky

5) Používané čistiace, odmasťujúce a dezinfekčné prostriedky

- aktuálny zoznam čistiacich, odmasťujúcich a dezinfekčných prostriedkov je u vedúceho prevádzky (vzor – príloha)
- vedúci prevádzky zodpovedá za aktualizáciu uvedeného zoznamu a za zabezpečenie dostatočného množstva sanitálnych prostriedkov a pomôcok
- vedúci prevádzky zodpovedá za to, aby sa v prevádzke používali len čistiace, odmasťujúce a dezinfekčné prípravky vhodné pre potravinársku výrobu
- čistiace a dezinfekčné prostriedky sa používajú vždy čerstvo pripravené tesne pred samotným čistením
- musí sa voliť taký čistiaci a dezinfekčný prostriedok a proces, aby nedošlo k poškodeniu a narušeniu čisteného povrchu

1.2 FREKVENCIA UPRAŤOVANIA ZARIADENIA

- 1) Denná sanitácia pracovných plôch, podláh a zariadení na osobnú hygienu je vykonávaná pred začatím alebo po skončení prevádzky a priebežne počas výkonu práce.
- 2) Týždenná sanitácia je vykonávaná každý pondelok, mimo prevádzkových hodín.
- 3) Mesačná sanitácia je vykonávaná každý prvý pondelok v mesiaci.
O vykonanej sanitácii prevádzky (všetky druhy – denná, týždenná, mesačná) sú vedené záznamy (vzory záznamov – príloha).

Pracovníci vykonávajúci sanitáciu musia byť oblečení v čistom pracovnom odevu a obuvi, ktoré môžu byť použité výhradne len na túto činnosť.

1.3 SANITAČNÝ PROGRAM

Čistený objekt	Frekvencia čistenia	Čistiaci postup
DOKONČOVACIA ČASŤ		
Chladiace vitríny na cukrárenské výrobky	Podľa potreby, minimálne 1-krát mesačne	a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) dezinfekcia c) pretretie vlhkou čistou handrou d) voľné vysušenie
Váha	Udržiavanie v čistote, podľa potreby	a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) opláchnutie vodou c) voľné vysušenie
Umývateľné plochy stien a iné umývateľné plochy, svietidlá, radiátory, dvere a pod.	Podľa potreby, minimálne 1-krát mesačne	a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom s použitím čistiacich kief b) dezinfekcia c) odstránenie zvyškov prostriedku d) voľné vysušenie
Rýchlovarná kanvica	1-krát denne	a) podľa návodu na čistenie od výrobcu zariadenia b) podľa potreby odstránenie vodného kameňa
Okná	1-krát mesačne vnútorné strany, 1-krát štvrtročne celé okná	a) umytie prostriedkom na okná a sklo b) utretie dosucha
Predajný pult, Baliaci priestor	Podľa potreby, minimálne 1-krát denne	a) udržiavanie v čistote b) umytie teplým roztokom odmasťujúceho prostriedku c) voľné vysušenie - 1-krát do týždňa po umytí aj dezinfekcia
Odpadkové koše	Podľa potreby, minimálne 1-krát denne	a) vyprázdnenie b) dezinfekcia c) voľné vysušenie d) vloženie čistého vrecúška
Podlaha	Podľa potreby, minimálne 1-krát denne	a) umytie horúcou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) voľné vysušenie - 1-krát týždenne po umytí aj dezinfekcia

Čistený objekt	Frekvencia čistenia	Čistiaci postup
HRUBÁ PRÍPRAVOŇA		
Chladiace zariadenia	Podľa potreby, minimálne 1-krát týždenne	a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) dezinfekcia c) pretretie vlhkou čistou handrou d) voľné vysušenie
Mraziace zariadenia	Podľa potreby minimálne 1-krát za polrok	a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) dezinfekcia c) pretretie vlhkou čistou handrou d) voľné vysušenie
Úložné priestory otvorené, uzatvorené	Podľa potreby, minimálne 1-krát mesačne	a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) dezinfekcia c) pretretie vlhkou čistou handrou d) voľné vysušenie
Misy, príbory, poháre, varechy, naberačky.. (,biely, sklenený a nerezový riad“)	Po každom použití	a) oplach hrubšej nečistoty, zvyškov pokrmov b) ručné alebo strojové umytie teplým roztokom odmasťujúceho prostriedku, podľa potreby s použitím čistiacej kefky, umývacej žinky a pod., následný oplach tečúcou vodou c) voľné vysušenie
Kuchynský riad (,čierny riad“)	Po každom použití	a) oplach hrubšej nečistoty, zvyškov pokrmov, surovín b) ručné alebo strojové umytie teplým roztokom odmasťujúceho prostriedku, podľa potreby s použitím čistiacej kefky, umývacej žinky a pod., následný oplach tečúcou vodou c) vysušenie
Drevené dosky, pracovné stoly a plochy, výdajné pulty	Podľa potreby, minimálne 1-krát denne	udržiavané v čistote: a) 1-krát denne umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom s použitím čistiacej kefky b) dezinfekcia c) oplach vodou d) voľné vysušenie
Kuchynské roboty	1-krát denne	a) rozobratie b) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom c) opláchnutie vodou d) voľné vysušenie
Sporáky, rúry, ohrevné stoličky, konvektomat	Podľa potreby, minimálne 1-krát denne	podľa návodu na údržbu a čistenie: a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim čistiacim prostriedkom, podľa potreby aj čistiaca kefka b) odstránenie zvyškov prostriedku (pitnou vodou) c) voľné vysušenie
Umývadlo a umývacie drezy	1-krát denne	a) umytie čistiacim prostriedkom (tekutým alebo práškovým) b) oplach vlažnou vodou c) voľné vysušenie - 1-krát mesačne aj dezinfekcia

Čistený objekt	Frekvencia čistenia	Čistiaci postup
HRUBÁ PRÍPRAVOŇA		
Mikrovlnné rúry	Podľa potreby, minimálne 1-krát denne	<p>podľa návodu na údržbu a čistenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim čistiacim prostriedkom, podľa potreby aj čistiaca kefka b) odstránenie zvyškov prostriedku (pitnou vodou) c) voľné vysušenie
Pracovné náradie	Po každom použití	<ul style="list-style-type: none"> a) oplach vodou – odstránenie hrubších zvyškov b) v prípade potreby – odmočenie v teplej vode c) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom s použitím čistiacej kefky d) oplach prúdom teplej vody e) voľné vysušenie
Umývateľné plochy stien a iné umývateľné plochy v prevádzke, svietidlá, radiátory a pod.	Podľa potreby, minimálne 1-krát mesačne	<ul style="list-style-type: none"> a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom s použitím čistiacich kief b) dezinfekcia c) odstránenie zvyškov prostriedku d) voľné vysušenie
Odtokové kanály s výpustami a ich okolie	1-krát mesačne	<ul style="list-style-type: none"> a) vydrhnutie okolia a prepláchnutie horúcou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) dezinfekcia okolia výpustov a prepláchnutie dezinfekčným prostriedkom c) oplach čistou vodou d) voľné vysušenie
Podlaha	Podľa potreby, minimálne 1-krát denne	<ul style="list-style-type: none"> a) umytie horúcou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) voľné vysušenie <p>- 1-krát týždenne aj dezinfekcia</p>
Odpadkové koše	1-krát denne	<ul style="list-style-type: none"> a) vyprázdenie b) dezinfekcia c) voľné vysušenie d) vloženie čistého vrecúška

Čistený objekt	Frekvencia čistenia	Čistiaci postup
SKLADY		
Chladiace zariadenia	Podľa potreby, minimálne 1-krát týždenne	a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) dezinfekcia c) pretretie vlhkou čistou handrou d) voľné vysušenie
Mraziace zariadenia	Podľa potreby, minimálne 1-krát za polrok	a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) dezinfekcia c) pretretie vlhkou čistou handrou d) voľné vysušenie
Pracovné stoly a plochy	Podľa potreby, minimálne 1-krát denne	udržiavať v čistote a) 1-krát denne umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom s použitím čistiacej kefky b) dezinfekcia c) oplach vodou d) voľné vysušenie
Úložné priestory otvorené, uzatvorené	Podľa potreby, minimálne 1-krát mesačne	a) umytie teplou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) dezinfekcia c) pretretie vlhkou čistou handrou d) voľné vysušenie
Podlaha	1-krát denne	a) zametanie b) podľa potreby umytie teplou vodou s čistiacim prostriedkom c) voľné vysušenie - 1-krát mesačne aj dezinfekcia

Čistený objekt	Frekvencia čistenia	Čistiaci postup
KANCELÁRIA, ŠATŇA, CHODBY, SOCIÁLNE ZARIADENIE		
WC	Podľa potreby, minimálne 1-krát denne	WC misy, pisoáre, umývadlá, vodovodné batérie, kľučky: a) dezinfekcia, podľa potreby s použitím čistiacich kief b) voľné vysušenie c) doplnenie toaletného papiera d) výmena uterákov, resp. doplnenie jednorazových utierok
	1-krát týždenne	Umývateľné povrchy stien: a) umytie teplou vodou s čistiacim a dezinfekčným prostriedkom a s použitím čistiacej kefy b) odstránenie zvyškov prostriedku c) voľné vysušenie
Odpadkové koše	1-krát denne	a) vyprázdenie b) dezinfekcia c) voľné vysušenie d) vloženie čistého vrecúška
Podlaha	1-krát denne	a) umytie horúcou vodou s odmasťujúcim prostriedkom b) voľné vysušenie - 1-krát týždenne po umytí aj dezinfekcia

1.4 DEZINFEKCIA

- Na proces dôkladne vykonaného čistenia v potravinárskej prevádzke nadväzuje dezinfekcia.
- Dezinfekcia v potravinárstve znamená ničenie choroboplodných organizmov, ako i hygienicky a technologicky nežiaducich mikroorganizmov.
- V potravinárskych prevádzkach je dôležité, aby sa dezinfekciou zničili alebo odstránili všetky choroboplodné zárodky a počty ostatných škodlivých mikroorganizmov znížili do takej miery, že nemôžu mať negatívny vplyv na vyrábané potravinárske produkty.
- Dezinfekciu je možné vykonávať
 - fyzikálnymi prostriedkami
 - chemickými prostriedkami
 - kombinovanými prostriedkami
- **Fyzikálnymi dezinfekčnými prostriedkami** sú prostriedky založené na tepelnom účinku (horúca voda, horúci vzduch), na žiarení (ionizujúce, ultrafialové) alebo na iných fyzikálnych účinkoch (ultrazvuk).

Chemická dezinfekcia znamená ničenie choroboplodných mikroorganizmov pomocou chemických látok.

Výslednú mikrobiálnu čistotu po chemickej dezinfekcii ovplyvňujú viaceré činitele:

- 1) Obsah aktívnej látky v dezinfekčnom roztoku (pre jednotlivé druhy dezinfekčných prípravkov sú stanovené koncentrácie účinnosti)
- 2) Čas pôsobenia (expozícia dezinfekčného prostriedku). Predlžovaním času sa účinok zvyšuje. Tak ako koncentrácia aktívnej látky i čas pôsobenia musia byť pre daný prípravok dodržané.
- 3) Teplota dezinfekčného roztoku. Teplotou sa zosilňuje účinok len po určitú hranicu.
- 4) Hodnota pH prostredia výrazne ovplyvňuje účinok dezinfekčných prostriedkov. Vhodne zvolená hodnota pH zosilňuje účinok.
- 5) Množstvo a druh nečistôt. Ak je nesprávne vykonané čistenie pracovných plôch, nečistoty znižujú mikrobicídny účinok dezinfekčných roztokov. Sťažujú ich prenikanie k mikroorganizmom, prípadne sa na ne viažu alebo s nimi reagujú.
- 6) Druh a počet mikroorganizmov. Odolnosť jednotlivých druhov mikroorganizmov je veľmi rozdielna. Pri pozitívnom náleze so špecifikáciou mikroorganizmu musí byť ciele pôsobenie dezinfekčného prípravku.

Najčastejšími chybami pri čistení prevádzok sú nízka teplota čistiaceho roztoku, vody na oplachovanie a nedostatočný mechanický účinok. Z hľadiska dezinfekcie najväčším problémom je adaptácia mikroorganizmov na dezinfekčné prostriedky, ktorá vzniká vtedy, ak sa používa nedostatočná koncentrácia dezinfekčných prostriedkov, nedodržiava sa stanovená teplota roztoku, ako i čas potrebný na ich pôsobenie. V týchto prípadoch časť mikroflóry môže prežiť proces dezinfekcie a postupne sa adaptuje na nové podmienky prostredia. Okrem dodržiavania prepísaných podmienok čistenia a dezinfekcie k zásadám prevencie pred vznikom rezistencie mikroorganizmov na dezinfekčné prostriedky patrí i kvalifikovaný výber dezinfekčného prostriedku, dôkladná mechanická očista, striedanie dezinfekčných prostriedkov, dokonalé oplachovanie.

Každý dezinfekčný a čistiaci prostriedok podlieha schvaľovaniu MZ SR.

Pozor na výrobky, ktoré nezodpovedajú požiadavkám na ich využitie v sanitačnej praxi pre potreby potravinárskych zariadení!

Pri výbere dezinfekčného prostriedku je treba vychádzať z charakteru výroby, znečistenia prostredia, pH prostredia, vplyvu na mikroorganizmy, vplyvu na kontaktný materiál.

Tabuľka riedenia dezinfekčných roztokov

Objem roztoku	Koncentrácia roztoku							
	0,50 %	0,75 %	1 %	1,50 %	2 %	3 %	4 %	5 %
1 liter	5	7,5	10	15	20	30	40	50
3 litre	15	22,5	30	45	60	90	120	150
5 litrov	25	37,5	50	75	100	150	200	250
8 litrov	40	60	80	120	160	240	320	400
10 litrov	50	75	100	150	200	300	400	500
15 litrov	75	92,5	150	225	300	450	600	750

Poznámka:

Hodnoty v tabuľke sú uvedené v gramoch alebo mililitroch

1 polievková lyžica = 10 g alebo ml, 1 čajová lyžička = 5 g alebo ml, pohár = 200 g alebo ml

1.5 MAĽOVANIE STIEN

- maľovanie stien vo výrobných priestoroch a suchých skladoch sa musí robiť podľa potreby, minimálne však 1-krát ročne; maľovanie stien v chodbách, WC a ostatných priestoroch podľa potreby, minimálne 1-krát za 2 roky; bieliaca farba musí obsahovať protiplesňový prípravok
- vymaľovaná miestnosť sa musí nechať vetrať a dôkladne preschnúť minimálne 24 h
- po ukončení maľovania a preschnutí stien sa musí urobiť dôkladná sanitácia vymaľovaných priestorov
- o maľovaní sú vedené záznamy, ktoré sú uložené u vedúceho prevádzky (vzor záznamu – príloha)
-

1.6 DEZINSEKCIA

Do sanitačných procesov patrí aj komplex opatrení, ktoré zabezpečujú vnikanie a hubenie hmyzu (dezinfekcia) do výrobných priestorov.

Všeobecne pod pojmom dezinfekcia rozumieme vykonávanie všetkých opatrení so zameraním na ničenie hmyzu a ostatných článkonožcov prenášajúcich pôvodcov nákazlivých chorôb, obťažujúcich človeka, domáce zvieratá a spôsobujúcich hospodárske škody poškodzovaním a znehodnocovaním uskladnených výrobkov a produktov.

Škody spôsobené hmyzom delíme na:

- hospodárske – priamo súvisia s kontamináciou a požieraním uskladnených zásob, s negatívnym ovplyvnením chodu techniky a nepriamo so škodami vzniknutými v súvislosti s ničením škodcov
- hygienické – priamo súvisia s prenosom pôvodcov rôznych vírusových, bakteriálnych i parazitárnych ochorení a nepriamo s nákladmi na liečbu zvierat a ľudí

PREVENTÍVNA DEZINSEKCIA

Preventívna dezinfekcia je súhrn opatrení, ktoré majú sťažiť alebo znemožniť život hmyzu:

- vyčistiť objekty, príslušenstvo priestory a nádvorie, udržiavať ich v poriadku a čistote tak, aby neposkytovali hmyzu úkryt, obživu a možnosť zahniezdzenia a množenia
- správne uskladňovať potraviny, odstraňovať odpady potravín a iný biologický odpad z dôvodu znemožnenia a obživy hmyzu
- otvory do objektov, slúžiace ako sklady potravín, výrobné potravinárskych produktov alebo sklady ich odpadov vybaviť ochrannými sieťkami a tým zabrániť prenikaniu hmyzu do objektov

REPRESÍVNA DEZINSEKCIA

Represívna dezinfekcia je súbor opatrení na zníženie hustoty populácie hmyzu pomocou na to určených fyzikálnych, biologických alebo chemických metód.

Dezinfekciu môžu vykonávať len pracovníci, ktorí majú **odbornú spôsobilosť** podľa platných právnych úkonov.

1. Fyzikálne metódy

- ionizujúce žiarenie
- vysoké teploty
- elektrické a iné lapače s kombináciou vábiacich látok

2. Biologické metódy

3. Chemické metódy

- a) podľa technológie:
 - postrekom – motorové a prenosné postrekovače
 - aerosólom – termomechanicky, ULV aplikácia, dymovnice
 - aplikácia tuhých látok popraškom, pastou (gélom)
 - plynovaním (fumigácia) – bomby, tabletky
- b) podľa mechanizmu vstupu do tela hmyzu:
 - kontaktné (dotykové) – postreky
 - požerové (nástrahové) – popraše, gély
 - respiračné (vstupujúce dýchacími cestami) – aerosóly (pary) a plyny
- c) podľa typu účinnej látky ich môžeme charakterizovať ako zlúčeniny:
 - anorganické – napr. kyselina boritá
 - prírodné látky rastlinného pôvodu, napr. pyrethriny
 - syntetické produkty (pyrethroidy, organofosfáty, karbamáty)
 - rastové regulátory (juvenoidy, inhibítory rastu)
 - fumiganty (plyny)
 - mikroskopické preparáty

Nepovolené sú: DDT, HCH, chemosterilanty,

PRACOVNÝ POSTUP

Prehliadka a stanovenie stupňa zamorenia objektu:

- pracovník, ktorý bude robiť dezinfekciu, si od majiteľa alebo prevádzkovateľa objektu vyžiada sprístupnenie všetkých častí objektu, v ktorých sa hmyz vyskytuje alebo kde by sa mohol vyskytovať

Harmonogram prác

- stanoví sa druh a aplikačná forma dezinfekčných prípravkov, metódu ich použitia a časový plán dezinfekcie v jednotlivých častiach objektu

Zabezpečenie objektu

- opatrenia na ochranu osôb a domácich zvierat

Vlastná aplikácia insekticídov

- na dezinfekciu sa zásadne použijú prípravky na tento účel schválené hlavným hygienikom SR. Insekticídne prípravky sa zásadne aplikujú tak, ako je to uvedené na schválenej etikete.

Prevenia vzniku a prekonávania rezistencie

- striedanie používaných dezinfekčných prípravkov v polročných, maximálne ročných cykloch.

Opakovanie aplikácií

- k zabezpečeniu dostatočnej účinnosti dezinfekčného zásahu plošným reziduálnym postrekom musí byť asanácia opakovaná asi po 6 týždňoch, najlepšie v plnom rozsahu. V prípade použitia mikroenkapsulovaných prípravkov postačí opakovanie akcie po 3 mesiacoch.

Prevenia ďalšieho zavliekania

- obmedzenie alebo vylúčenie ciest, ktorými sa hmyz do objektov zavlieka.

VYHODNOTENIE ÚČINNOSTI DEZINSEKCIE OBJEKTÍVNOU METÓDOU

- firma, ktorá urobila dezinfekciu, je po predbežnej dohode so zákazníkom povinná urobiť kontrolu účinnosti dezinfekčného zásahu

Účinnosť dezinfekcie v % = 100 – (počet odchytených jedincov po zásahu delená počtom odchytených jedincov pred zásahom krát 100)

Účinnosť dezinfekčného zásahu by mala byť v prípade, keď boli dodržané všetky preventívne hygienické opatrenia, najmenej 90 %. Pri aplikácii insekticídov v niektorých objektoch so sprísneným hygienickým režimom, by malo byť dosahovanie účinnosti blízke 100 %.

1.7 DERATIZÁCIA

PREVENTÍVNA DERATIZÁCIA

Preventívna deratizácia je súhrn opatrení, ktoré majú sťažiť alebo znemožniť život hlodavcov:

- odobratím potravy – potravinové odpady musia byť likvidované tak, aby neposkytovali potravu pre hlodavce
- zabránením ich zahniezdenu
 - dostatočne pevnými múrmi
 - kanalizačné výpusty musia mať dostatočne pevné a husté mriežky
 - pivničné okná a ventilačné otvory musia mať ochranné siete
 - na drevených dverách skladov potravín – ochranné oplechovanie
 - permanentne opravovať prechody vodovodných, plynových a kanalizačných prípojok cez murivo

REPRESÍVNA DERATIZÁCIA

Represívna deratizácia je súbor opatrení na zníženie hustoty populácie hlodavcov pomocou na to určených chemických prípravkov.

1. Deratizáciu môžu vykonávať len pracovníci, ktorí majú **odbornú spôsobilosť** podľa platných právnych úkonov.
2. **Termín** výkonu deratizácie stanoviť tak, aby bolo zachytené obdobie pred nárastom populácie po invázii hlodavcov do budov s cieľom prezimovať (november, december).
Pri zistení premnoženia hlodavcov – operatívny lokálny zásah.

PRACOVNÝ POSTUP

Príprava deratizačných opatrení

1. zistiť druh hlodavcov + stupeň zamorenosti
2. určiť druh deratizačného prípravku
3. zistené údaje zapísať do protokolu

Kladenie nástrah

1. na deratizáciu používať len na ten účel **povolené a registrované prípravky**
2. nástrahy ukladať tak, aby:
 - boli neprístupné pre cieľové organizmy
 - potkany mali pocit bezpečia pri ich konzumácii (napr. vkladať priamo do nor)
3. v prípade použitia **jedovej staničky** túto označiť:
 - výstražným nápisom „JED“
 - názvom firmy, ktorá deratizáciu vykonala
 - názvom použitého prípravku

Rozmiestnenie jedových staničiek v objekte je uvedené v dokumentácii u vedúceho prevádzky.

Rôzne úpravy používaných prípravkov:

- a) **Voskové bloky**
 - sú vhodné do vlhkého prostredia, účinná látka sa vo vlhku nevyplavuje, nie je kontaminované životné prostredie, neplesnivejú
 - sú neatraktívne pre cieľové organizmy, sú bezpečné aj pre človeka
- b) **Sypké nástrahy**
 - nie sú vhodné do vlhkého prostredia – kontaminujú životné prostredie, vo vlhku plesnivejú
- c) **Granulované nástrahy**
 - do jedovatých staničiek

! Nie je dovolené sypať ich na rôzne podlahy a voľne ukladať v objektoch!

- d) **Obilné zrno morené účinnou látkou**
 - sú vhodné len do jedových staničiek

Zabezpečenie miesta deratizácie

Označiť **výstražným letákom**, ktorý obsahuje informácie o:

- dátume začiatku deratizácie
- druhu použitého prípravku
- názve a adrese firmy vykonávajúcej deratizáciu s uvedením mena a telefónneho čísla zodpovedného pracovníka
- zdôrazniť nebezpečenstvo otráv domácich zvierat a človeka

Kontrola účinnosti deratizácie

1. podľa typu použitej účinnej látky v určených časových intervaloch kontrolovať spotrebu nástrah hľadáčikmi
2. doplňovať deratizačné nástrahy podľa zisteného stavu
3. zakresliť, resp. popísať miesta uloženia nástrah do dokumentácie (pracovníci vykonávajúci deratizáciu musia opakovane nájsť miesta, do ktorých bola vložená deratizačná nástraha)

Zber uhynutých hľadáčikov

1. priebežne, počas deratizácie
2. po skončení deratizácie

Ukončenie deratizácie

Odstrániť:

1. zvyšky dostupných nespotrebovaných deratizačných nástrah
2. varovné letáky
3. dostupné uhynuté hľadáčiky (zákonným spôsobom)

Protokol o deratizácii

Musí obsahovať nasledujúce údaje:

- meno (názov firmy) objednávateľa a jeho adresu, podpis zodpovednej osoby (pečiatka)
- názov (odtlačok pečiatky) firmy vykonávajúcej deratizáciu (meno, podpis, adresu a telefónne číslo pracovníka, ktorý deratizáciu vykonal)
- typy a podpisy ošetrovaných objektov
- druh hľadáčika, proti ktorému bola deratizácia vykonaná
- veľkosť ošetrenej plochy
- stupeň zamorenia (napr. bez známkov zamorenia, slabo, silno, veľmi silno a pod.)

- druh a spotreba použitého prípravku
- termín začiatku a ukončenia deratizácie
- významné nedostatky v objekte, odporúčané opatrenia
- ďalšie poznatky a dodatky.

VYHODNOTENIE ÚČINNOSTI DERATIZÁCIE

Porovnanie hustoty a početnosti populácie hlodavcov zistený pred deratizáciou a po nej za rovnakú časovú alebo na rovnakú plošnú jednotku aspoň jedným z nasledujúcich spôsobov:

- počtom hlodavcov odchytených do pascí
- spotrebou množstva alebo kusov návnad (jablká, zemiaky, krmné granule a pod.)
- počtom novootvorených vchodov do nor v lokalitách, kde je možné väčšiu časť z nich upchať alebo označiť (stebлом trávy a pod.)
- počtom stôp na prachových plochách (vytvorených šrotom, sadrou, pieskom a pod.)
- množstvom nového trusu
- počtom hlodavcov zistených priamo pozorovaním

Získané hodnoty (počet kusov, g, počet stôp a pod.) dosadiť do nasledujúceho vzťahu:

$$\text{Účinnosť deratizácie v \%} = 100 - (\text{hodnota po zásahu} \\ \text{delená hodnotou pred zásahom krát 100})$$

Účinnosť deratizácie zásahu by mala byť najmenej 90 %. Pri aplikácii deratizačných prípravkov v niektorých objektoch so sprísneným hygienickým režimom, by malo byť dosahovanie účinnosti blízke 100 %.